

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903.

Första Kammaren.

N:o 5.

Lördagen den 24 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Herr statsrådet *Westring* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension åt afidne stationskarlen Anders Nilssons änka och barn;

2:o) med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

3:o) angående upplåtelse till Umeå stad af en del utaf den statens järnvägar tillhöriga mark vid Umeå järnvägsstation; och

4:o) angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

Herr statsrådet *Berger* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda, nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 11, 23 och 50 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet;

2:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 6 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894; och

3:o) med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen.

Justerades protokollen för den 16 och 17 i denna månad.

*Statsverks-
propositionen.*

Föredrogs ånyo Kungl. Maj:ts den 19 innevarande januari bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Friherre Klingspor: Ut i gamla tider var det ju en trosartikel, att staten skulle vara allas mjölkko, och ännu i våra dagar tillkomma ju genom lämnade privilegier förmåner åt vissa håll utan att förutsättningarna för dessa förmånens ernående uppfyllas.

Att emellertid spelet »uppenbar orätt» gent emot staten kunnat sättas i scen under det sista halfseklet, och detta med en utmärkt framgång, torde vara för många en öfverraskning.

Samtidigt med att Trollhättans vattenkraft förspilles till ingen nytta under en lång utredning af frågan och ganska vackra anbud till dess nyttiggörande för industrien afböjas — allt i skenbart syfte af statens väl — så drifver ett närliggande bolag ett rent geschäft uti att bruka (eller missbruka) ett erhållet privilegium; och torde liknelsen om att sila mygg och svälja kameler här kunna vara på sin plats.

Jag vill nu uppehålla mig vid det *statsintresse*, som heter Nya Trollhätte kanalbolag.

Som jag emellertid lider af en ganska svår halskatarr, kanske det blir mig omöjligt att fullfölja mitt anförande, och i så fall ber jag på förhand om ursäkt.

Nya Trollhätte kanalbolag är, som de flesta kanske veta, en fortsättning af ett gammalt bolag, som bildades i slutet af 1700-talet med ändamål att bygga en kanal vid Trollhättan för att få förbindelse mellan Vänern och Västerhafvet. När sedermera Göta kanal fullbordades, befanns det, att de slussar, som funnos vid Trollhättan, voro för små för sjöfarten och därför måste ombyggas. Som då det gamla bolaget var för svagt för att kunna åstadkomma den nya kanalbyggnaden trots det understöd, som staten erbjöd sig att lämna, bildades ett nytt bolag, som fick det namn, jag nyss nämnde, Nya Trollhätte kanalbolag.

Dess bildande föregicks af långvariga diskussioner och förhandlingar med flera olika affärsmän. Slutligen bildades emellertid det nya bolaget med grosshandlare Schwan i spetsen och öfvertog det gamla bolagets privilegier och ägendom emot skyldighet att lämna de förra aktieägarna viss ersättning och att anskaffa medel för kanalens fullbordande, hvarjämte staten förband sig att under 25 år betala 90,000 kronor årligen till kanalarbetena och dessutom lämna arbetskommendering m. m. Staten förbehöll sig dock, att de kronans fastigheter, som förut varit upplättna till det gamla bolaget, jämväl skulle få disponeras af det nya bolaget, men skulle de sålunda af detsamma förvärfvade lägenheterna icke få från kanalverket af-söndras. Vid öfvertagandet fanns dock äfven annan jordägendom, som icke var kronans, utan af annan juridisk natur.

Arbetena började därefter och voro efter några få års förlopp fullbordade. På 1840-talet framhölls dock vid Riksdagen, att bolaget icke uppfyllt sina skyldigheter och gjort de aktie-inbetalningar, som

ålegat detsamma. Däruti måtte och ha legat någon sanning, ty kort efteråt sadet det, att en af de ledande herrarne hade deponerat en half eller en hel million kronor för ändamålet, ehuru, som det sadet, detta belopp togs tillbaka några dagar efteråt. Arbetena fullföljdes dock på ett genialiskt sätt, kanalen blef fullt användbar, och företaget visade sig vara en god affär. Däröfver är ju dock ingenting att säga, då det otvifvelaktigt var ledarnes förtjänst, att de lyckats genomföra arbetena. Det nya bolaget erhöi riklig ersättning för sin möda, då det, som sagdt, utan afdrag fick behålla inkomsten af kanalen under 25 års tid utöfver det direkta statsbidraget.

Kronan hade emellertid förbehållit sig att efter 25 års lopp staten, sedan kanalbolaget fått 150,000 kronor om året, hvilket var en god ersättning för dess insats af nominell elfva å tolflundratusen kronor, skulle erhålla hela behållningen därutöfver. Dessa 150,000 kronor voro mer än 12 procent på det engagerade aktiekapitalet, således en riklig procent, och man kan därför säga, att de, som deltog i affären, alltid skulle skörda en lysande vinst. Utöfver en officiell rapport, af hvilken jag tagit del, konstateras också, att bolaget redan 1858 hade fått tillbaka allt hvad det borde lagt ut.

Efter år 1858 återstodo ännu 6 år, under hvilka bolaget fick de 90,000 kronorna i statsunderstöd, således 540,000 kronor plus hela intraden af kanalen, som belöpte sig till 200,000 å 300,000 kronor per år.

Bolaget gjorde alltså under denna mellantid en kolossal vinst på cirka dubbla aktiekapitalet. Under sådana förhållanden skulle man ej kunna tänka sig, att bolaget år 1863, då aktiekapitalet kanske återbetalats tre gånger genom vinster och anslag, borde kunnat uppfylla sina skyldigheter och lemnat staten *hela* öfverskottet öfver 150,000 kronor per år samt nöjt sig med den kolossala vinst, det redan gjort, äfvensom den mycket storartade årliga intraden, hvilket gjort det möjligt för bolaget att efter 5 å 6 år förnya aktiekapitalet? I början lät det också, som om bolaget skulle göra sin skyldighet, och den gamla ledaren, grosshandlaren Schwan, förklarade högtidligt i Riksdagen, att staten ju skulle hafva *allt* utöfver de 150,000 kronorna, och att det då kunde betyda mindre, om den ena eller den andra detaljen ordnades på det ena eller andra sättet. Detta var ju en korrekt tanke, och jag är ganska förvissad om, att de personer, som från början stodo i spetsen för företaget — hvilka voro stora finansmän med vid blick — icke hade någon annan tanke än att genomföra ett storartadt arbete, som lände fosterlandet till gagn, på samma gång som de för sin risk betingade sig en rättvis fördel. Men sedermera kommo de ledande männen att utgöras af personer med trängre vyer, men som voro finanspolitici, hvilka icke ville nöja sig med en kontraherad förtjänst, utan sökte förskaffa sig mera; och nu börjar spelet, som jag nyss tillät mig kalla för »uppenbar orätt.»

Det var vid denna tid, som Bergslagsbanan skulle byggas, och därigenom steg en del af jordområdet vid Trollhättan betydligt i värde, då dels järnvägen där skulle gå fram, dels stora sandtag funnos å området och dels möjlighet uppstod att i anledning af

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

banans framdragande byggnadsplatser skulle blifva erforderliga för industriella anläggningar m. m. Olyckan var emellertid, att dessa värdefulla områden voro kronans oafytterliga egendom, och detta utgjorde ett ganska betänkligt hinder, för att man skulle kunna börja ett orättmätigt exploaterande af marken. Men medlen äro mångahanda. Man arrangerade en landtmäteriförrättning, ett ego-utbyte. Ett sådant hade ju kanske kunnat låta försvara sig, och det är mycket antagligt, att berättigade anledningar förefunnits för ett sådant egoutbyte; men säkert är, att hela denna landtmäteriförrättning verkställdes på ett sådant sätt, att den sedermera ansetts vara olaglig, ehuru därvid efter viss tids förlopp ingenting kunnat åtgöras.

Det kvarstår då, att det juridiska berättigandet af bolagets af 1896 års Riksdag anmärkta förfarande hvilar på en i sig själf olaglig och orättfärdig grund, och för min del skulle jag därför gärna se, att det åter kunde rifvas upp.

Efter detta skifte började bolagsmännen ytterligare se på saken, och man beslöt då att vidtaga arrangemanget med att föra dubbla räkenskaper. Det är att märka, att man vid utbytet af mark flyttade kronans värdefulla andel dels till en remsa vid kanalen, som kronan redan enligt de första privilegierna förvärfvat och således alls icke behöfde förvärfva, och dels utbytte öfriga värdefulla områden, deribland det bortförpantade s. k. Trollhätte skeppsdocka emot afläggse liggande utmarker af ringa värde. Detta skifte behandlades tydligen endast som ett vanligt jordutbyte. Hvad vidare beträffar den nyss omnämnda dubbla bokföringen, så meddelade 1867 års revisorer i sin revisionsberättelse, att vissa hemman förts öfver från det allmänna bokslutet till ett annat. Detta var således början till det dubbla bokslutet, och af denna juridiska person, Nya Trollhätte kanalbolag, gjorde man två juridiska personer. Huru detta låter försvara sig, öfverlåter jag åt domstolarne. Emellertid finns det nu två bolag, som äro detsamma och heta detsamma, och huru man tänker bära sig åt vid t. ex. deklaration i och för inkomstskatten, skall blifva af intresse att få se. Denna orimlighet har nu blifvit legaliserad. Den dåvarande justitiekanslern hade ingenting att anmärka mot bolagets tillvägagångssätt, då, som han utlät sig, statens rätt ej därigenom rubbades. Det torde förtjäna anmärkas, att bolaget hela tiden alltid använt våra förnämsta och skickligaste ämbetsmän i sin tjänst, hvilket det mycket lätt kunnat göra, då hvart enda öre till deras aflöning gått från sådana medel, som staten skulle haft. Det visade sig också, att kronans intrad, som började med omkring 100,000 kronor år 1864, mycket snart gick ned, så att den endast kom att utgöra omkring 30,000 à 40,000 kronor om året, till dess statsrevisorerna 1895 upptogo frågan, då årsleveranserna till staten genast märkbart ökades.

De medel, som influtit till kronan, borde otvifvelaktigt hafva blifvit större, så vida icke bolaget förstått att tillgodogöra sig en del af det öfverskott, som skolat till kronan inbetalas på flere olika sätt. Sålunda har en del lyx- och byggnadsutgifter bestridts af

de medel, som bort till statsverket inlevereras. Vidare hafva de fonder (utöfver den första obligatoriska fonden på 150,000 kronor), som bildats för att trygga aktieägarnes insats, till hvart enda öre tagits af statens medel. Sedan den i bolagsreglorna föreskrifna reparationsfond år 1869 stigit till det ursprungligen bestämda beloppet, förstod man att åt sig utverka Kungl. Maj:ts tillstånd att få fördubbla densamma på statens bekostnad. Men därefter växte aptiten än ytterligare, och man var nu beredd att söka tillskansa sig denna fond för att få disponera öfver densamma efter godtfinnande. Detta bolagets försök till kap fäste uppmärksamheten på bolaget från många håll, och jag tror nästan, att vår nuvarande statsminister medverkade till, att försöket icke lyckades. Den obehagliga uppmärksamhet, bolagets ifrågavarande framställning väckte, hade emellertid till följd, att 1895 års statsrevisorer ägnade frågan en ingående behandling. Detta arbete utfördes närmast af mig jämte en annan riksdagsman, som nu är död, samt sekreteraren, och det resulterade i en inlaga till Riksdagen, hvilken godkände statsrevisorernas åsikt, att en utredning borde äga rum. Då jag alltså varit med om att taga initiativ till denna utredning, har jag ansett mig vara skyldig att på frågans nuvarande ståndpunkt söka rifva upp den, så att den icke blir begrafven.

Hvarför jag ansett tidpunkten därtill nu vara inne, är, att den rättegång, som justitiekanslern Elliot jämte sitt juridiska biträde härads höfding Rosenquist ansåg, att staten skulle inleda mot bolaget i anledning af Riksdagens utlåtande år 1896, först år 1902 blifvit afgjord af högsta domstolen. Frågan är därför nu så att säga akut.

Anledningen till, att denna fråga nu är så ytterst allvarsam, är för öfrigt den, att man måste svara nej på den fråga, man gör sig, om Trollhätte kanalbolag gör den nytta för samfärdseln, som med dess anläggning var afsedd. Saken är så mycket beklagligare, som bolaget å sin sida icke gör någonting för kanalens utvidgning. Från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreligger ett mycket förtjänstfullt utlåtande, af hvilket framgår, att det för utvecklande af trafikförbindelserna i dessa trakter är alldeles nödvändigt att utvidga kanalen och eventuellt utvidga den till en farled, som på ett helt annat sätt än för närvarande tillfredsställer krafvet på förbindelser. Af hvilken stor betydelse detta kraf verkligen är, kan man inhämta från Amerika, där vattenvägarne åter börjat anlitas i allt större utsträckning för det tunga godset, eller från Tyskland, där man kan komma in i hjärtat af landet genom de farleder, som äro anordnade på de stora floderna. Då man vidare vet, hvilka kostnader det medför att frakta fram det tunga godset från Värmlands-trakterna, och betänker hvilken betydelse goda trafikvägars öppnande måste äga, för att dessa varor skola kunna konkurrera på världsmarknaden, måste man beklaga, att våra inre vattenvägar i dessa trakter skola lämna så mycket öfrigt att önska. Den projekterade Sveakanalen uppåt Bergslagstrakterna har ock låtit vänta på sig allt för länge. Förhållandena äro allmänt tryckta, och ingen griper sig an med något.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts).

Därtill kommer, att Trollhätte kanalbolag genom sina höga tariffer visat, att det icke följer med sin tid. Frågan om en ändring af tarifferna har varit före många gånger, men utan resultat. Jag kan t. ex. anföra tariffen å varan cement, som för närvarande ännu är ungefär lika hög, som den var för sjuttio år sedan, då cement var en tämligen sällsynt vara, af hvilken det fraktades genom kanalen kanske en 10 å 12 tunnor på hela året. Nu återigen har förbrukningen af denna vara så stigit, att däraf fraktas hela båtlasten.

Då fråga väckes om en reducering af tarifferna, hvad svarar då bolaget? Jo, att detta är en fråga, som berörer statens intressen, hvilka bolaget naturligtvis måste skydda. Kanske fruktar man också, att en nedsättning skulle kunna inkräkta på bolagets egna intressen, och därför mötas alla dylika framställningar med ett blekladigt nej. Bolaget drager sig icke för att låta höra denna klagolåt, ehuru det bereder sig en så kolossal vinst och icke drager i betänkande att tillskansa sig andra fördelar, än som rätteligen enligt min tanke borde tillkomma bolaget.

Vidare har det visat sig, att äfven det sätt, på hvilket trafikanterna behandlas, är en sorts fiskalisering, som icke afsetts genom reglementet. Ju större trafiken blir, ju kännbarare blifva dessa olägenheter, och många af de fartygsbefälhafvare, som farit igenom kanalen, hafva haft stor anledning att beklaga sig öfver det sätt, hvarpå de blifvit behandlade. Det är rent af ett bönhaseri, som här äger rum emot trafikanterna.

Den af Kungl. Maj:t och kronan emot bolaget anhängiggjorda rättgång, hvarom jag nyss nämnde, har nu gått igenom alla instanserna och öfverallt afgjorts till kronans nackdel. Hofrätten förklarade sålunda, att, då bolaget under den tid, det hade fri dispositionsrätt öfver det hela, kunde använda sin egendom och sina penningar för kanalens fullbordande, de nu böra anses som privategendom etc. Högsta domstolen förklarar också, att bolaget haft rätt att taga och göra af med alltsammans. Utslagets motivering lyder så: Som ostridigt vore, att de hemman, verk och lägenheter, å hvilkas afkomst Kungl. Maj:t och kronan i denna sak framställt anspråk, med full äganderätt tillhörde Trollhätte kanal- och slussverks bolag, då nådiga privilegier för Nya Trollhätte kanalbolag den 2 februari 1838 meddelats, samt hvarken innehållet af privilegier eller hvad i saken i öfrigt förekommit föranledde därtill, att Nya Trollhätte kanalbolag, sedan detsamma från det äldre bolaget förvärfvat äganderätten till nämnda hemman, verk och lägenheter, skulle vara skyldigt att låta någon del af desamma afkastning ingå i beräkningen af den behållna inkomst, hvarom i § 9 af privilegiet förmäldes, pröfvade högsta domstolen rättvist fastställa det slut, hvartill hofrätten kommit, och biföll högsta domstolen nedre justitie revisionens hemställan beträffande kostnaderna å saken hos Kungl. Maj:t.

Sedan högsta domstolens utslag nu fallit, är ställningen mellan staten och bolaget totalt ohållbar. På bolaget var den första verkan

af utslaget den, att det nu i höstas privatim utdelade öfver en half million kronor till aktieägarene.

Man kan nu med skäl fråga sig, huru statens intressen blifvit bevakade gent emot detta bolag. Visserligen föreligger en mycket sorgfällig utredning af justitiekansleren, hvilken icke alls förnekar riktigheten af statevisorernas uppfattning. Men under hela denna rätttegång har man icke från statens sida sett något kraftigare försök att skydda sina intressen, lika litet som man märkt, att statens ombud vid de föregående manipulationerna gjort hvad det borde hafva gjort. Icke heller har man sett, att civilministrarne gripit in på något kraftigare sätt, och att så icke skett, är ju ganska förklarligt, då åtminstone en af civilministrarne förut suttit som sekreterare — och ganska väl aflönad sekreterare för öfrigt — i bolagets styrelse och därvid naturligt nog hjälpt till att gifva bolagets ätgörande laglig form. Man kan ju under sådana förhållanden icke förundra sig öfver, att de icke visat någon ifver att rätta felaktigheter, som ägt rum.

Naturligtvis är den praktiska väg, på hvilken man härvidlag skall skydda statens intressen, oberoende af alla juridiska förhållanden. Ett bolag bör ju skötas praktiskt, och man kunde väl hafva haft anledning vänta, att *den af staten förordnade ordföranden* skulle hafva reserverat sig emot de många beslut, som äro fattade och resulterat uti, att man afhändt staten betydande intrader. Men så vidt jag kunnat finna, har det icke en enda gång inträffat, att någon af ordförandena afgifvit en sådan reservation. Detta anser jag vara mycket beklagligt, ty oberoende af juridiska former och förhållanden, är det ju klart, att ett bolags affärer böra skötas fullt praktiskt.

Jag skall be att få omnämna några saker, som enligt min uppfattning till fullo ådagalägga, att denna fråga har en moralisk sida, som förtjänar att lika mycket beaktas som den juridiska. Hade inga af bolagets hemman varit kronans, huru skulle då ett sådant skifte kunnat tänkas och huru skulle då en godtycklig gräns kunnat tänkas uppdragen mellan den jord, som borde bevaras för kanalverket, och den jord, som utan olägenhet därifrån skulle kunna afyttras? Sunda förnuftet säger ju, att, om bolaget önskat en sådan gräns, det bort gå till Kungl. Maj:t och gjort upp med Kungl. Maj:t, huru dessa gränser bort gå. Detta har bolaget emellertid *icke* gjort, utan bolaget har begagnat ett vanligt jordutbyte som utgångspunkt utan att någonsin begära Kungl. Maj:ts stadsfästelse på detta. Denna uppgörelse saknar hvarje spår af öfverenskommelse med Kungl. Maj:t, som skulle kunna berättiga, att den lades till grund för sådana konsekvenser, som bolaget dragit. Kronan skulle således komma i *sämre* juridisk ställning till bolaget därför att vissa hemman voro kronans egna, än hon eljest kunnat komma. Jag anser därför, att kronans rätt under hela denna tid icke bevakats så energiskt, som önskligt hade varit.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande rörande Trollhätte kanals utvidgning, jämte det att högsta domstolens utslag i rättsfrågan nu fallit, ha föranlett mig att nu taga upp saken. Den löse-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

summa, som ifrågasättes för Trollhätte kanal. är i sagda utlåtande beräknad till icke mindre än 4 millioner kronor.

Nu finnas bolagets fonder till belopp af en half million eller mera.

Naturligtvis skola dessa fonder tillfalla kronan vid inlösen af kanalverket.

Efter högsta domstolens utslag skall staten komma i trakasserier, äfventyra att på nytt exproprieras hvad som staten förut köpt eller lämnat bolaget. Till hvilket värde detta kommer att uppskattas, om det går så långt som till expropriation, därom vill jag ej yttra mig.

Vidare är att märka, att om bolaget drar ut yttersta konsekvenserna af högsta domstolens dom, så kan det t. ex. säga, att alla boställen dragas in m. m. Hvar är gränsen? Man har genom detta utslag lämnat allt åt bolagets godtycke. Men jag påstår, att den juridiska synpunkten får ej ensamt vara den bestämmande.

Bolaget är ju genom sin obestridda eventuella förmänsrätt till 150,000 kronor om året af inkomsten fullt tryggt såsom affärsbolag.

Det kan därför ej gärna tänkas, att privilegiets bestämmelser i öfrigt affattats på sätt, som skett med någon tanke på, att dessa nu skulle kunna åberopas såsom juridiskt stöd för att undertrycka bevakandet af statens intressen. Den frågan måste väl såsom andra dylika frågor behandlas praktiskt.

Jag har velat säga detta för det första för att uttrycka min förundran öfver, att ej denna viktiga fråga redan tagits upp på dagordningen i konseljen, ty hvarje dag, som går, medför en allvarsam risk, och det är således nödvändigt att skrida till handling. Men jag har också velat gripa in af det skäl, att om ingen sagt något, så är jag förvissad därom, att Riksdagen skulle häpna öfver de siffror, som eljest skulle komma att möta den, alla byggda på högsta domstolens beslut och bolagets juridiska rätt. Men om herrarne följt med detta, så lära väl herrarna hafva funnit, att den moraliska rätten torde i detta fall vara lika stark, ja, starkare än den juridiska rätten, och jag fordrar, att den moraliska rätten skall användas till sin yttersta gräns, så att, när denna fråga kommer fram, den ej kommer i sådant skick, att den blir en riksskandal och ett Panama inom vårt land, hvilket ju vore högst beklagansvärdt.

Då jag varit med om att taga upp denna sak, har jag ansett mig skyldig att försöka så mycket som möjligt slå på larmklockan, så att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet fästad på hvad som i denna fråga kommer att ske. Dessutom föreställer jag mig, att, då denna fråga otvifvelaktigt förr eller senare måste blifva föremål för regeringens uppmärksamhet, detta mitt uppträdande åtminstone skall åstadkomma, att frågan ej kommer att blifva hvilande allt för länge, utan snarast möjligt blifva föremål för åtminstone en preliminär uppgörelse, så att den kan hinna så långt, att intet annat återstår än slutfrågan: huruvida Riksdagen skall låta det gå till expropriation eller icke. Att staten bör blifva ägare till bolaget, är klart för alla, som hafva kännedom om dessa saker, och det är mycket

viktigt att detta öfvertagande, som bör kunna göras utan ringaste uppoffring för staten och som således kan blifva en god affär, också göres.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Sedan jag nu redogjort för denna fråga, hade jag visserligen tänkt att kasta fram en liten paralell mellan det forcerade arbetet på Ofotenbanan och det arbete, som verkstälts på Bohuslänsbanan. I ena fallet kastar man bort tiotals millioner för att tillmötesgå intressen, som egentligen icke äro statsintressen, och i det andra fallet bygges järnvägen med så liten tanke på hvart den skall taga vägen, att man hvarken vet, hvar den skall börja eller sluta, och att man ej i detalj bestämt, huru banan skall gå. Tills vidare skall den ju stanna vid Skee, men detta är ju en ohållbar situation.

För närvarande vill jag emellertid icke vidare ingå på detta ämne.

Herr Ljungberg: Det är ganska besynnerligt, att det här i landet finnes personer, och detta icke minst på höjderna, hvilka flitigt tala om nödvändigheten af unionens bevarande, men likväl ständigt i handling söka undergräfvade den och fortskynda dess upplösning. Denna motsägelse mellan ord och handling röjer sig äfven i konsulatfrågan. Vi hörde ju vid den tid, då norska flaggfrågan afgjordes, att några framstående ledamöter af ministären förklarade: »Ja, vi hafva visserligen varit svaga denna gång, men nästa gång, t. ex. då konsulatfrågan kommer före, skola vi ej vika en tum. Då skola vi stå fasta vid Sveriges rättigheter». Det är ju möjligt, att sådant ännu kan blifva fallet, men hittills hafva vi ej hört något däraf. För att skyndsamt tillfredställa de norska separatisterna — desamma som bygga fästningar mot sin förbundsbroder och sedan vilja hafva betaldt för dem genom att lägga tull på vår för Norge inbringande malmexport — har man icke tid att erinra sig hvarken Riksdagens eller sina egna uttalanden, icke heller att inhämta sakkunniga korporationers eller myndigheters utlåtande i frågan. I underdånig skrifvelse den 14 april 1893 uttalade Riksdagen sin tvekan om nyttan och nödvändigheten af en skilsmässa i konsulatväsendet och uttryckte tillika den åsikten, att, »om denna skilsmässa skulle komma under ompröfning, så borde i sammanhang därmed sättet för de diplomatiska ärendenas behandling tagas i öfvervägande.» Detta uttalande återupprepades ord för ord i en ny riksdagsskrifvelse af den 15 maj 1895. Men hvad har blifvit af denna förklaring? Hvad har man gjort i anledning däraf? Man har blott upptagit den ena frågan — och hvarföre? Jo, därföre att det ej konvenerade norrmännen att behandla båda frågorna på en gång. Det tillhör nämligen den norska taktiken mot Sverige att taga »en fråga i sänder.» Det går lättare och vigare af det enkla skälet, att våra menlösa landsmän föreställa sig eller låta intala sig, att, när norrmännen fått en viss större förmån, skola de vara nöjda, hvilket dock ingalunda är fallet.

Men det finnes äfven ett annat skäl än det taktiska, hvarför de ej upptaga båda frågorna på en gång, och detta är kanske det

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

hufvudsakliga. Det är det skälet, att skulle norrmännen undfå del i ledningen af utrikesärendena, så blefvo de också nödsakade att åtaga sig en rättvis andel i *ansvaret för denna ledning*, och, som bekant, är det ingenting, som norrmännen så gärna vilja undslippa som det unionella försvarets ordnande. Det är den värsta buse de känna, värre än hvilken fiende som hälst, och så paradoxt det än låter, torde de, efter allt att döma, hellre riskera ett nederlag och förlora frihet och själfständighet, än de vilja gå tillsammans med Sverige att med enade krafter slå och förgäta fienden.

Hvad som vidare har förvänat allmänheten är, att *vår egen utrikesminister tagit initiativ* till en utbrytning, som ej kan leda till annat än skam och skada för Sverige och dessutom skulle utgöra ett jättesteg till unionens upplösning. Man skall naturligtvis säga, att det skett för fridens skull och att man velat undvika förnyandet af den norska vänstermajoritetens beslut i stortinget. Hvad det förra beträffar, veta vi ju dock allt för väl, att det finns intet säkrare sätt att göra ofriden på halfön permanent än att gifva efter för alla norrmännens fordringar, emedan det ena krafvet genast föder det andra. Hvad åter stortingsvänsterns beslut beträffar, kunna de ej det minsta oroa oss. Så länge vi hafva makten, kunna dylika beslut ej blifva annat än *opinionsyttringar*; ty icke en enda norsk konsul kan, utan Sveriges vilja, tillsättas. Man har i dessa dagar försökt sig med ett dylikt beslut, och det är ju möjligt, att en och annan både här och i Norge tillagt deras dagordning någon betydelse, men nog hafva norrmännen grundligt misstagit sig, om de förmenat sig därigenom kunna imponera på den stora mängden af svenska nationen. De hafva förgäfves försökt med sådant för flera år sedan. Den 19 juli 1893 uppfördes i stortinget ett egendomligt, om deras vanliga öfverskattning vittnande skådespel. Då beslöt nämligen tinget, att gemensamheten i afseende å konsulatväsendet skulle upphöra den 1 januari 1895. Man var så säker på sin sak, att man anställde votering om, huruvida det skulle ske den 1 januari eller den 1 juli, och voteringen utföll så, att det, som sagdt, skulle ske den 1 januari. Nåväl, ännu i dag, åtta år efteråt, består den konsulära gemensamheten, och jag hoppas, att den fortfarande skall bestå, åtminstone så länge unionen fortvarar, *hvilket väl ej kan blifva så länge*.

För att nu återgå till själfva saken, så vill det synas, som om den kommitté, som utrikesministern och regeringen tillsatt, varit tämligen öfverflödig. Redan för tio år sedan — år 1892 — hade två kommittéer arbetat i denna fråga och gjort en mycket tillfredsställande utredning, och dessutom hade man hört en generalkonsul i frågan. I den ena af dessa kommittéer satt nuvarande utrikesministern Lagerheim, och i likhet med de andra kommittéledamöterna yttrade han, att en skilsmässa i konsultsväsendet vore både *olämplig* och *betänklig*, hvarför ock denna kommitté på det kraftigaste *afstyrkte* en dylik skilsmässa. Emellertid hafva nu vissa norska inflytelser kommit till, och till följd däraf tillsättes en ny kommitté. Men hurudan var denna kommittés sammansättning och hurudant dess

program? Man skulle väl hafva trott, att vederbörande i en så viktig fråga icke skulle ha inskränkt sig till att tillsätta endast två personer för att värna Sveriges rätt, och att en kommitté af fyra personer — ett fåtal, som aldrig förut suttit i en unionskommitté — vore alldeles för fåtalig i en fråga af så omfattande betydelse för båda rikena. Så skedde likväl. Och huru beskaffad var den personal man tillsatte? Jo, å ena sidan en man, som ansågs vara en af Norges skarpaste separatister och som dessutom i många år tillåtit sig ett skriftställereri till och med i ryska tidningar, hvori Sverige och svenska nationen anfölls och hänades på ett sätt, hvartill man icke förr sett något liknande. Jämte honom insattes från norsk sida ordföranden i den kommitté, som år 1891 tillsatts af norska stortinget för att förbereda den konsulära skilsmässan. Mot dessa båda tränade herrar satte man för Sveriges räkning in ett par mycket aktningvärd, men äfven mycket beskedliga män, hvilka i flera år varit bosatta i södra Europa och dittills sysselsatt sig mera med allt annat än med de unionella frågorna, personer som dessutom icke kunde anses fullt oberoende. Det senare vill äfven synas däraf att, trots de skiljaktigheter, som från deras sida yppade sig vid förhandlingarna med deras medkommitterade. så finns det ingen reservation af de svenska ledamöterna.

Detta hvad beträffar *sammansättningen*. Det går alltid till på samma sätt. Norrmännen insätta såsom sina kommitterade sina skarpaste radikaler och fosterlandsvänner. Här åter söker man få in de medgörligaste och beskedligaste som äro att tillgå, och däruti lyckas man nog, likasom uti att utesluta dem, som kunde bilda en motvikt mot den norska uppsättningen. Men, det som *ej* lyckas — för Sverige nämligen — det är *resultatet*; det blir vanligen jämmerligt.

Men jag öfvergår nu till *programmet*. I båda de skrivelser, jag åberopat, har Riksdagen uttryckt den åsikten, att »utan tvifvel kunna på det ifrågavarande området *reformer vidtagas i handeln och sjöfartens intresse, utan att gemensamheten brytes*», men i programmet för denna unionskommitté i konsulatsfrågan finnes *ej* ett ord om *reformer*. Där talas *ej* det minsta om att undersöka, huruvida en konsulär skilsmässa vore *önskvärd* för båda rikena, och icke heller ett ord om att undersöka de *politiska följderna* däraf. Allt hvad detta program innefattar, är att kommittén skall förrätta en allsidig undersökning under olika förutsättningar, »huru en anordning med särskilda konsulter — märk väl: *konsulter, icke konsulatväsen* — skulle gestalta sig i praktiskt hänseende». Detta inskränkta program måtte emellertid ändock icke hafva behagat de norska ledamöterna, hvilka tyckas hafva varit de dominerande inom kommittén, utan dessa hafva skrivit om programmet på ett ganska egendomligt och vilseledande sätt. I inledningen, redan på andra bladet efter det officiella programmet, säga de helt djärft, att deras uppdrag afsåge »en utredning från *administrativ* synpunkt af de praktiska följderna af en anordning med särskilda konsulter», och i den resumé, som förefinnes i slutet af kommittébetänkandet, säga författarne, att »kommittén *utgått* från den förutsättningen, att hvartdera riket skulle

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

hafva sitt *särskilda konsulatväsen*». Har man väl någonsin hört en så djärf förvridning af ett program, som lämnats åt en kommitté? I programmet stod, att kommittén skulle under *olika* förutsättningar göra en utredning i fråga om en ordning med *särskilda konsulter*, men här står blott *en* förutsättning, nämligen den att det skulle blifva *särskilda konsulatväsen*, underordnade det ena svenskt och det andra norsk myndighet. Det hela är till den grad på fri hand uppgjord, att det borde förkastas redan på denna grund, äfven om ej underlåtenheten att fullgöra Riksdagens beslut, att båda de förutnämnda frågorna skulle upptagas till behandling i ett sammanhang, föranledde, att intet afseende kan fästas vid kommitténs arbeten af en representation, som vill hafva sin bestämdt uttalade mening respekterad.

Såsom jag förut anmärkt, förekommer i detta förslag icke någonting om de *politiska* följderna, och jag skall därför strax här-efter tillåta mig särskildt belysa denna sida af saken, hvilken man velat undanhålla all pröfning. Men dessförinnan ber jag att få fråga, huru det kommer sig, att då grundlagen uttryckligen föreskrifver, att icke något ärende får föredragas inför Konungen, utan att vederbörande föredragande hört vederbörande, man likväl icke i detta fall på minsta sätt uppfyllt denna föreskrift. Norrmännen kunna ju behandla denna fråga, huru de vilja; för dem äro vid detta tillfälle handels- och sjöfartens intressen icke af den ringaste vikt. Det är endast för att tillfredsställa sin fåfänga, som de vilja hafva denna skilsmässa till stånd, och de bekymra sig icke om att höra auktoriteter. Men för oss torde det vara något annorlunda. Det hände för några år sedan, då den konsulära skilsmässan ifrigt ventilerades, att Kristiania handelsstånd afgaf ett yttrande, som är ganska upplysande, huru annorlunda sakkunniga och oförvillade personer döma, i jämförelse med radikala politici. Denna korporation sade, att hon ej kunde inse nyttan af denna skilsmässa, emedan den omöjlig kan öka vare sig Sveriges eller Norges export och dessutom en konsuls inflytande är i hög grad beroende på den makt, som står bakom honom. Men *ett* rikes makt är naturligtvis mindre betydande än *två* rikens. Af dessa skäl kunde denna korporation ej vara med om skilsmässan. Det kunde ju mycket väl hända, att om man hörde flere rederier samt handels- och sjöfartsnämnder i Norge, likartade yttranden skulle framkomma. Men hvad som är säkert är, att vi på svenskt håll, enligt min tanke, *måste* höra sådana korporationer och auktoriteter, som i nu förevarande afseende kunna lämna tillförlitliga upplysningar.

Som sagdt, kommittén har sorgfälligt undvikit att tala om just det viktigaste, nämligen huruvida denna konsulära skilsmässa är önskvärd för de båda rikena och hvilka de politiska följderna skulle blifva. Men detta kan ej hindra, att den enskilde riksdagsmannen kan anse sig skyldig att göra sig reda för detta, och jag skall därför tillåta mig att läsa upp några punkter, däri jag framställt de följder, som närmast äro att emotse, därest kommitténs förslag skulle vinna afseende.

1. Den enhet och styrka gent mot utlandet, som unionen var ämnad att gifva de förenade rikena. och hvilken redan genom unionsmärkets borttagande ur norska handelsflaggan blifvit undergräfd, skulle, om nu äfven konsulatväsendet skulle åtskiljas, tilldelas ett nytt banesår. och i unionens inre skulle den samhörighetskänsla. som är hennes livsvilkor, dödas.

2. Sveriges naturliga och historiskt berättigade ställning i unionen skulle tillintetgöras. och förut blottad genom ständiga ryckningar och afslitningar skulle vår nation. när nu äfven en af de sista resterna af vår makt borttrycktes. stå för all världen såsom en ruin eller en plockad fågel.

3. Svenska utrikesministrerns makt och betydighet för utlandet skulle icke blott krigskäras och väsentligen förintas; han skulle äfven blifva en docka i ett norskt departements händer, ty han skulle nödgas lyda detta departement vid hvarje tillsättning af ett norskt konsulat och vara förbunden att bereda exekvatur i utlandet åt för honom alldeles okända och kanske ökända personer, och till och med om konsuln gjort de största missgrepp och invecklat unionen i de största förvecklingar, får ministern icke afsätta eller ens *tillrättavisa* en sådan person. Icke nog därmed. Svenska staten skall för en sådan främmande konsuls åtgöranden bära ansvaret och nödgas inlåta sig i krig för att häfda ett lands intressen. som i allt öfrigt icke vill veta af oss! Ett oeftergiftigt villkor för de »egna konsulerna» skulle naturligtvis vara, att Norge själf i militäriskt och finansiellt afseende ansvarar för alla genom dess konsulter uppkomna förvecklingar. Och när man vill påstå, att detta icke vore förenligt med unionen, så har man därmed blott visat, att anordningen med skilda konsulter icke är förenlig med unionen.

4. I utlandet skulle man snart. för undvikande af omvägar i frågor rörande Norge, vända sig, icke till utrikesministern. utan till norska konsulatstyrelsen, som således redan därigenom kommer att anses för ett norskt utrikesdepartement, hvilket namn man redan, med vanlig oblyghet å norska och slapphet å unionsregeringens sida. gifvit det s. k. Inre departementet, och om man i utlandet skulle stundom känna sig förlägen, hvarthän man vid en uppkommen förveckling skall vända sig, skall detta naturligtvis göra hela unionen till ett åtlöje för alla utrikeskabinett.

Därigenom har en viss norsk kommittéledamots länge närda plan att, genom utvidgandet af »Inre departementets» konsulatkontor, åstadkomma ett norskt utrikesdepartement, »utan all förändring i föreningsfördragen och utan svenska Riksdagens hörande», gått i fullbordan, ehuru det strider emot det med Sverige, i § 13 af norska grundlagen träffade aftalet, och därmed är också klafven gifven till Sveriges beroende af Norge och omöjligheten för oss att föra en själfständig politik. Ett närliggande steg till främjande af denna plan är för vänstern att underblåsa de säkerligen ofta återkommande stridigheterna mellan utrikesministern och norska konsulatstyrelsen, hvarigenom skriket i Norge på egen utrikesminister, som erhöles

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

den svenske utrikesministerns återstående makt öfver Norges utrikes-
ärenden, skulle stegras.

5. Afven i ett annat afseende kommer, efter konsulatkom-
mitténs förslag, Norge i en mera dominerande ställning än Sverige,
då nämligen norska konsulerna ej skola vara beroende af hvarken
vår utrikesminister eller våra beskickningar, men däremot de svenske
konsulerna blifva beroende af beskickningar, som ofta förestås af
norrmän.

Om denna motsägelse och bristande jämnlighet skall kunna und-
vikas, borde hädanefter icke utnännas norska sändebud eller ock
för dem göras ett undantag i afseende på beskickningarnes myndighet
öfver de svenska konsulerna.

6. Det betänkliga förhållande, som uppkommer, då utrikes-
ministern och konsultsstyrelsen äro af olika tankar beträffande de
norska konsulernas förhållande, eller då utrikesministern måste till
något utrikeskabinett i samma fråga meddela *ett* beslut angående
den svenske konsulns förhållande och *ett annat*, dikteradt af norsk
styrelse angående den norske konsulns förhållande i samma sak, eller
då den svenske och norske konsuln af konkurransafund eller personlig
antipati komma i delo, för allt detta har kommittén icke annan
hjälp än sitt »hopp», att utrikesministern och konsulatstyrelsen skola
komma till samma uppfattning och att konsulerna skola förlikas.
Men när man känner den norska hänsynslösheten och egenkärleken,
ytterligare uppeggade genom den framgång, norrmännen nu skulle
ha fått, inses lätt, hvilka stridigheter och spektakel genom denna
separation skulle tid efter annan uppstå icke blott mellan öfver-
styrelserna utan äfven i utländska sjöstäder emellan de båda kon-
sulerna till mycken hugnad och löje för de främmande åskådarna,
men kanske icke till lika mycken ära för den unionskonung och hans
ministrar, som tillstadt sådant.

7. Kommittén förebådar vidare en genomgripande förändring
af konsulatflaggor, vapen o. d. Härvid skulle söndringen emellan
rikena få sin mest uppseendeväckande prägel.

I stället för den nuvarande gemensamma konsulatflaggan skulle
man, där en svensk och en norsk konsul funnes, få två särskilda,
hvilket i synnerhet blefve löjligt, där, såsom i Berlin m. fl. städer,
unionens sändebud presenterar blott *en* flagga — den gamla unions-
flaggan; och i de städer, där blott *en*, antingen svensk eller norsk
konsul funnes, skulle blott det ena rikets särskilda flagga hissas,
om han ock skötte båda rikenas affärer. I vissa städer, där man
för kostnadens skull nödgades bibehålla ett gemensamt konsulat,
skulle dock förmodligen de två olika flaggorna hissas öfver dess
lokal, den ena *med*, den andra *utan* unionstecken(!), och där endast
en norsk konsul funnes, åt hvilken likväl de på platsen förekommande
svenska affärerna vore öfverlåtna, skulle dessa skötas under norsk
»ren» flagga, hvilket ju vore mycket hedrande för Sverige, som
skapat unionen.

Till och med i det af herr Lagerheim jämte herrar Bildt och Åker-

man afgifna betänkandet af 1892 anföres såsom en »stor olägenhet», att rikena stundom finge i samma land hafva fem olika kategorier af konsuler. *Statsverkspropositionen.* (Forts.)

Sådana blefve de politiska följderna af detta helt och hållet i norsk intresse affattade förslag. Naturligtvis kan man icke tro, att en regering, som har aktning för sitt land och sig själf samt tänker på sitt ansvar, skulle gå in på detta förslag, och ehuru det berättas, att man redan inledt underhandlingar med norrmännen om åtskilliga detaljer i denna fråga i stället för att, som man haft rätt att förvänta, genast afvisa det odugliga och för Sverige förnedrande förslaget, så är det ändock otänkbart, att en svensk regering skulle vilja påtvinga svenska representationen detta förslag. Och lika litet torde säkerligen Riksdagen vara benägen att antaga det, när den gjort sig reda för betänkandets innebörd.

Det är för att lämna några bidrag till kännedomen om hvad detta förslag innebär, som jag vågat begära ordet, och jag har trott, att det icke skulle kunna förtänkas en gammal man, hvars stämma snart tystnar, att härvid rikta några varningens och väckelsens ord till dem, som ännu älska sitt land och ej vilja se det förnedradt.

Herr Wester: Jag skall värdsamt anhålla att få återföra diskussionen till ett fredligare område, och jag gör det så mycket hellre, som jag är förvissad om, att hvarje ordande i den fråga, som den föregående talaren berört i dag, mera skadar än gagnar saken. unionen och vårt fosterland.

Vid remiss af statsverkspropositionen bör man väl i allmänhet icke upptaga andra frågor till bedömande än dem, som äga en stor politisk eller ekonomisk betydelse, och om också den fråga, som jag nu skall vidröra, icke äger denna ekonomiska betydelse från statens synpunkt, så omfattas den dock med så stort intresse i hela vårt land och med så mycken oro och bekymmer, att den icke bör med tystnad förbigås vid detta tillfälle.

Vi se i den föreliggande statsverkspropositionen en betydande stegring i statsutgifterna, visserligen förorsakad af beslut, som Riksdagen själf förut fattat; men intet land äger bärkraft nog för ständigt växande skatter utan ett blomstrande och sig raskt utvecklande näringslif. En tung börda har i år lagts på våra näringar, då olycksfallsförsäkringslagen för första gången skall tillämpas, och framför allt genom det sätt, hvarpå denna lag nu tillämpas. Många af kammarens ledamöter hyste förvisso betänkligheter för att de svagare näringarna icke skulle kunna bära de stora utgifter, som denna lag ålade desamma, men man tröstade sig med, att vi skulle få en riksförsäkringsanstalt, som skulle underlätta och stödja näringarna. Denna riksförsäkringsanstalt har nu börjat sin verksamhet och upprättat tariffer för öfver 500 olika yrken. Dessa tariffer hafva granskats af yrkesinspektörerna och sedan blifvit fastställda. Men hvad har då

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

inträffat? Jo, att det har blifvit dyrare i riksförsäkringsanstalten än snart sagt i något enskildt bolag. Man kan nämligen i de enskilda bolagen betinga sig billigare och framför allt fördelaktigare villkor än i riksförsäkringsanstalten. Jag skall endast nämna ett exempel. Det har under flera år existerat en olycksfallsförsäkringsförening i Dalarne. Där har årliga medelkostnaden varit för bruks- och grufarbetare 6 kronor 46 öre; i riksförsäkringsanstalten är däremot medelkostnaden för bruksarbetare 10—14 kronor och för grufarbetare 19 kronor; d. v. s. tariffen i riksförsäkringsanstalten är nära dubbelt så hög för järnbruksarbetare och 3 gånger så hög för grufarbetare. På så sätt må man väl med rätta säga, att denna statsinstitution har förfelat sitt ändamål, ty detta var dock att bereda näringarna lättnad och trygghet, och att komma dem till hjälp. Nu har riksförsäkringsanstalten tvärtom blifvit mera till skada än till gagn. Hade den aldrig blifvit inrättad, är det ju alldeles gifvet, att arbetsgifvarna i tid hade ordnat enskilda försäkringsföreningar länsvis eller så och haft dessa att vända sig till nu, när lagen skall tillämpas, men nu är detta för sent. Jag skulle därför vilja ställa en vördsam hemställan till regeringen, att den måtte vidtaga åtgärder, på det att dessa tariffer i riksförsäkringsanstalten med det allra snaraste må ändras och rättas.

Men, herr grefve och talman, jag ber att få yttra mig äfven i en annan fråga. Vi stå så att säga inför en ny tid. Uppfinningarna och utvecklingen gå raskt framåt, och det gäller att begagna sig däraf på alla områden. Elektrisk kraft börjar alltmer att ersätta ångans. Intet land äger större förutsättningar för att begagna sig häraf än vårt, intet land har större behof däraf för att minska sin stenkolsimport, för att minska dess ogynnsamma inverkan på handelsbalansen och för att minska vårt beroende af utlandet. Det har varit en kommitté tillsatt för att utreda den tillgång på vattenkraft, som staten kan disponera, och järnvägsstyrelsen har öfver detta afgifvit ett synnerligen beaktansvärdt utlåtande. Jag skall endast anhölla att få uppläsa ett par små punkter ur detsamma. »Vid sådant förhållande», säger järnvägsstyrelsen, »är också lösningen gifven af det viktiga nationalekonomiska problemet, att göra statens järnvägsdrift oberoende af utländskt bränsle genom utnyttjande af vattenfallens kraft på ett fullt rationellt sätt». Vidare säger styrelsen: »På grund häraf får järnvägsstyrelsen såsom sin åsikt uttala, att ersättande i vidsträckt mån af ångdrift med elektrisk drift på statens järnvägar är en åtgärd, som ej får underlåtas eller undanskjutas». Dessa ord må man vara järnvägsstyrelsen tacksam för, men det händer ju så ofta, att kanske den ena handen i en styrelse glömmmer hvad den andra har gjort. På samma gång och samtidigt som järnvägsstyrelsen har aflåtit detta i hög grad betecknande utlåtande, har den anhållit att för nästa år få beställa ytterligare 30 nya lokomotiv. Vi veta, att under de sista åren statens järnvägar bekommit mellan 30 och 40 lokomotiv årligen. Statsbanornas längd uppgår till omkring 4,200 kilometer med en lokomotivtillgång af bortåt 700 loko-

motiv. De enskilda järnvägarne i vårt land hafva nära 800 kilometer längre bansträcka, men endast något öfver 500 lokomotiv. Det vill då synas, att när järnvägsstyrelsen håller före, att våra järnvägar böra göra sig oberoende af utländskt bränsle och att man ej får undanskjuta frågan om elektrisk drift vid järnvägarne, som om den redan förut allt för stora utgiftsstaten skulle kunna minskas med dessa 2 millioner till nya lokomotiv.

Det är detta jag velat fästa uppmärksamhet på i tider, då sparsamhet med statens medel, mer än någonsin, är af nöden.

Herr Leman: För några månader sedan fick jag i mitt hem besök af en i Stockholm bosatt ledamot af Första Kammaren. Då han gick, frågade jag honom: »Nå, hvad tror du om den nästa riksdagen?» »Jo», sade han och skakade på hufvudet, »den blir en skatteriksdag.» I mitt stilla sinne antog jag då, att den skulle bli en skatteriksdag i den mening, att till densamma skulle inkomma förslag till bättre ordnande af inkomstskatten, möjligen ock till ny bevillningsförordning och till en kommunalskattelag eller dylikt. Men mitt antagande var oriktigt. Det insåg jag genast, då jag fick se 1903 års statsverksproposition. Denna riksdag blifver icke en skatteriksdag, utan en *beskattnings*riksdag och kanske den tyngsta i mannaminne. Vi lefva nu i djup fred, och något krig står ej för dörren. Men om något extraordinärt skulle inträffa, hvilka skatte-källor skulle då efter begagnande af de nu föreslagna återstå att anlita? Såvidt jag förstår, äro i denna proposition för lång tid alla möjliga skatte-källor upptagna.

Jag skall tillåta mig några särskilda erinringar med anledning af hvad herr finansministern sagt i sitt anförande till statsrådsprotokollet. Jag vill därvid först blott i förbigående påpeka budgetens enorma stegring till 179,976,000 kronor, däraf ordinarie inkomster tillsammans med öfverskott och bankovinst 38,690,000 kronor. Återstå alltså bevillningar till ett sammanlagdt belopp af 141,286,000 kronor, som vare sig på direkt eller indirekt sätt skola tagas ur folkets fickor, och detta på en befolkning, som icke uppgår till mera än c:a 5,200,000. Jag vill ej trötta med siffror, men om man gör en jämförelse med äfven högt beskattade utländska stater, där nationalförmögenheten proportionaliter är mycket större än hos oss, häpnar man ovillkorligen öfver att det framkommer sådana anspråk i ett land som vårt. Att tiderna äro dåliga, kan hvarken regeringen eller någon annan hjälpa, och jag hör för ingen del till dem, som vilja bränna Domalder därför, att årsväxten har varit dålig. Men det måste vara mätta i allt.

På ett ställe säger nu herr finansministern: »Om behöfligheten af de särskilda anslag, som äskats, tillkommer det icke *mig* att nu yttra mig.» Detta må nu vara sannt, men i allt fall är det dock denne minister, som har haft den sorgliga plikten, att, då anslagskrafven kommit, få se till, huru anslagsbehofven skola kunna fyllas. I detta sammanhang förekommer något, som jag dock icke kan rätt förstå. Om den betydande bristen i inkomster, 29,871,000 kronor

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

eller i rundt tal 30,000,000 kronor, säger herr finansministern, att den *måste* fyllas. Detta är väl dock den stora frågan. Herr finansministern hänvisar härvid till, att det är så nyttigt, att staten under sådana förhållanden, som nu råda, låter inom landet utföra vissa arbeten och sålunda skapar tillfällen till arbetsförtjänst. Ja, det kan ju vara mycket bra. Men huru måste den enskilde göra i dåliga tider? Jo, först och främst se till, att han ej gör andra utgifter än som äro *nödiga*. De nyttiga får han vänta med, tills bättre tider komma. Detta synes mig vederbörande i allmänhet icke hafva iakttagit här, utan man har, hvar och en för sitt departement, kräfft hvad kräfvats kunnat, och därigenom har budgeten under dåliga tider vuxit så enormt.

Herr finansministern säger vidare, att behovet af ökade statsinkomster synes honom »lämpligen böra fyllas genom en inkomstskatt, skatt å maltdryckstillverkning, punschskatt, höjning af brännvinstillverkningsskatten äfvensom af tullsatserna för utländska spritvaror, likörer och viner samt utsträckt stämpelskatt.» Angående maltskatten och punschskatten äro åtskilliga beräkningar gjorda. Dessa skatter äro ju konsumtionsskatter, och man kan därför säga, att det står hvar och en fritt att bidraga till dem eller ej; man kan, om man vill, undanhålla sig från konsumtion. Min tro är emellertid, att beräkningarna äro väl höga. När en ny konsumtionsskatt införes, verkar den till en början icke sällan till återgång i konsumtionen. Personer, som ej äro vana vid en ökning i varupriset, afhålla sig, om ock blott för en tid, från den fördyrade varans förbrukande. Om det blefve minskning i den beräknade punschskatten, skulle ju emellertid faran ej vara så stor. Förlusten skulle vinnas igen på annat håll.

Därefter kommer herr finansministern till frågan om höjning i brännvinstillverkningsavgiften och i sammanhang därmed till förhöjning af tullen på vin och spirituosa. Här skulle man i detta sammanhang hafva kunnat vänta, att regeringen skulle hafva väckt förslag om något lämpligare sätt än vårt gamla och ytterst omoderna för ändring af acciser och tullar. Se vi t. ex. på England och Norge och dessa länders underhus och storting, så finna vi, hurusom dylika frågor där behandlas vid ett enda sammanträde inför lykta dörrar, och därefter telegraferas omedelbart till vederhörande myndigheter, att en accis eller importtull pålagts eller ändrats. Huru går man däremot här till väga? Med en öppenhet, som är beundransvärd, lämnas allmänheten tillfälle att, stundom till och med innan Kungl. Maj:ts proposition kommit Riksdagen till handa, få kännedom om, att en tullförhöjning kommer att föreslås. Så, när Kungl. Maj:ts proposition kommit, följa förhandlingar i bevillningsutskottet och i Riksdagen. Det kanske också går till gemensam votering. Under tiden hafva köpmännen ej sofvit, utan tvärtom varit mycket verksamma och försett sig med lager för lång tid, och brännvinsbrännarne hafva bränt på allt hvad de kunnat. Häraf blir en följd, att, när tullförhöjning eller dylikt omsider kommer till stånd, vinsten den första tiden stannar i enskildes fickor, medan statsverket

kanske icke får ens någon del af den påräknade inkomsten, emedan det hopats så stora lager, att det icke på länge blir någon import. Det vore därför önskligt, att någon ändring i våra ytterst tunga former kunde komma till stånd. I Tyskland har man förfarit på ett annat, enligt min åsikt dock föga tilltalande sätt. Man har nämligen upptagit retroaktiv skatt, t. ex. då förhöjd tull på utländska viner infördes. Man ålade då vederbörande skyldighet att deklarerera, huru mycket vin de hade, och man till och med gjorde *rechercher* i vinkällarne för att se, om det deklarerats riktigt. Sådant går ju för långt. Men säkert är, att, när vi skola hafva tullförhöjningar i framtiden, *procedures* därför måste blifva betydligt snabbare än den, som nu tillämpas.

Jag vill nu ej yttra mig om inkomstskatten. Om denna talade jag för min del tillräckligt vid förlidet års riksdag. Jag hade emellertid hoppats, att det nu skulle framläggas något förslag till förbättring af själfva skattelagen, ehuru väl jag medgifver, att, då lagen ännu ej vunnit tillämpning, fog ju kan finnas för att man ej velat föreslå några större och betydligare förändringar.

Till slut kommer jag till en skatt, med hvilken vi börja blifva fullkomligt europeiserade. Man har på flera håll i utlandet, i England såväl som på kontinenten, infört en dylik skatt, men där i tider af verklig nöd. Jag afser den bebådade, utsträckta stämpelskatten. Stämpelskatten på enskilda handlingar verkar tryckande på all affärsverksamhet. Det är den mest irrationella skatt, som finnes. Det kan nämligen ej anföras någon förständig grund, hvarför den, som erlägger betalning i reda penningar, skall gå skattefri, men däremot den, som sänder en postremissväxel, hvilken är tryggare för postverket att befordra, skall betala stämpelskatt. Men den omständigheten, att det är lättare att upptäcka en med anvisning eller postremissväxel verkställd likvid än en dylik, som verkställes med banksedlar, bör väl ej föranleda en dylik åtskillnad. Så kommer därtill: hvem drabbar denna skatt på inrikes växlar, bankanvisningar och postremissväxlar? Den drabbar icke förmögenheten, utan *omsättningen*. Och sedan vi nu fått en inkomstskatt, hvilken genom sin progression drabbar förmögenheten, kunde det väl vara tid att vänta med att låta handel och näringar ytterligare tyngas af en beskattning, som säkerligen kommer att medföra en dålig verkan. Vi hafva i vårt land, tack vare den äldre Wallenberg, lyckats få ett synnerligen godt system, genom den lätthet i penningrörelsen och den säkerhet vid postbehandling, som ligger däruti, att man ej behöfver skicka stora packor med penningar, utan i stället kan sända postremissväxlar. Men skall man nu betala 10 eller 15 öre eller kanske mera i stämpel för dessa, så befarar jag, att med svenska folket instinktiva motvilja mot stämpelbeläggning af enskilda affärshandlingar detta kommer att medföra, att begagnandet af bankanvisningar och postremissväxlar kommer att betydligt inskränkas. När *checklagen* antogs, skedde det under den förutsättning, att man skulle slippa använda så mycket reda penningar i rörelsen, utan att denna skulle kunna till ej obetydlig del förmedlas genom *checkers*. Äfven

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

detta komme att motarbetas genom den ifrågavarande stämpelskatten, och bestämmelserna därom skulle för öfrigt så lätt kunna kringgås. Stämpelskatten skulle sålunda på det hela komma att motarbeta sparsamhet och ordentlighet, som checkrörelsen just är afsedd att befordra. Jag skall ej uppehålla kammaren vidare nu, men om jag är med, när den bebådade kungl. propositionen angående stämpel på inrikes växlar, bankanvisningar och portremissväxlar föreligger till behandling, skall jag tillåta mig att ytterligare fullfölja hvad jag här antydt. Jag hoppas emellertid, att statsutskottet, som har den svåra och ansvarsfulla plikten att granska behöfligheten och omfånget af statsutgifterna, må kunna finna åtminstone så mycket fog för minskning af dessa, att en utsträckt stämpelskatt ej må blifva af behovet påkallad.

Herr Almström: Då jag nu går att yttra mig om statsverkspropositionen i hvad den afser femte hufvudtiteln, sker detta icke för att göra någon anmärkning emot hvad på denna hufvudtitel förslagits, utan för att uttala några tankar, som jag vet delas af många inom facket och utom detsamma. Med den pansarbåt af första klassen, till byggande af hvilken anslag nu äskats, hafva vi nått till 12 af de 15 pansarbåtar, som enligt den antagna planen skulle byggas. Man hör allmänt sägas, att dessa pansarbåtar utgöra ett ypperligt vapen för användning inom våra skärgårdar, och att genom de ombyggnader, som skett de sista åren, de ytterligare förstärkts. Jag kan dock icke underlåta att omnämna en anmärkning jag hört af fackmän, den huruvida det var så lämpligt, att en del af vapens kaliber förminskats. Huru goda pansarbåtarna än kunna vara för försvaret inom skärgård, torde det dock behövas något mera för att komplettera hvad som med den är afsedt. Herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet säger i sitt anförande till statsrådsprotokollet, och samma yttrande har man äfven hört från andra håll, att ingen af de båtar vi nu hafva kan upptaga striden med de större och kraftigare fartyg, som våra grannar äga. På samma gång säges det, att de skulle vara lämpliga att genom angripandet och möjligen förstörandet af en fiendtlig transportflotta försvåra eller förhindra landstigning på våra kuster. Jag kan för min del icke förstå, huru de skulle kunna fullgöra detta, om de ej kunna upptaga strid med de slagskepp, som man måste tänka sig skola åtfölja en sådan transportflotta. Jag uttalar ock mängas och mina egna tankar, då jag hemställer till herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, huruvida det icke kan vara skäl att tänka på att bygga de tre felande pansarbåtarna af en annan cert, så stark, att de kunna upptaga strid med de fiendtliga fartyg, med hvilka de antagas kunna komma i kontakt. När jag nu talar om större pansarbåtar, kan det föresväfva mången, att det är min mening att tala för byggandet af sådana stora vidunder, som förekomma i Englands och andra stormakters flottor, men, äfven om så för oss vore möjligt, lära så stora fartyg ej vara lämpliga för Östersjön. Dimensionerna och kostnaderna kunna nog betydligt inskränkas.

Denna vördsamma hemställan har jag nu velat göra till i första rummet herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, men äfven till öfrige, som hafva något inflytande på frågan. Jag ber dessutom att få ifrågasätta, huruvida det icke skulle vara skäl att tänka på en större ökning af vår torpedbåtsflotta. Skola våra kuster skyddas, lär det nu befintliga antalet torpedbåtar, som uppgår till omkring 30, icke på långt när vara tillräckligt. Kostnaden för anskaffande af sådana båtar är naturligtvis ojämförligt mindre än för större fartyg, och det säges, att ett ganska verksamt och kraftigt försvar skulle erhållas, om ett fullständigt system blefve genomfördt.

Slutligen ber jag äfven att få göra en framställning, huruvida man icke tänkt något på de undervattensbåtar, som synas spela en viss rol i åtskilliga utländska mariner, om man icke här tänkt på att skaffa sig något i den riktningen.

Herr Kennedy: Ut i den statsverksproposition, som nu ligger på kammarens bord, finnas på ett par ställen några rader, som innehålla en framställning af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, däruti han meddelar, att han kommer att framlägga förslag om borttagande af tullen på omalen majs. Denna framställning betyder nu formellt endast en liten minskning i tullintäkterna på 550,000 kronor. Men i realiteten torde den dock hafva en helt annan och mycket större betydelse. Den betyder, enligt min öfvertygelse, en nedsättning af spannmålstullarnes afkastning med omkring en tredjedel. Den betyder vidare ruinerandet af landets kornodling och, herr talman, den betyder ändå mera: den är, enligt mitt förmenande, det första, stora, afgörande och ödesdigra steget på en alldeles ny väg i vår statekonomiska och statsfinansiella hushållning.

Jag är visserligen förvissad därom, att, då frågan i sinom tid föreligger till afgörande, fullgoda bevis för riktigheten af denna min åsikt skola framkomma från många håll i denna kammare. Men det har synts mig synnerligen angeläget att redan nu få fästa Första Kammarens uppmärksamhet på denna märkvärdiga, förebådade tull-elimination, då vi nu här stå inför en budget, som erfordrar påläggande af nya skatter — af nya skatter till belopp af omkring 30 millioner.

Herr Törneblad: Jag hade icke tänkt yttra mig i dag, enär den fråga, jag kommer att beröra, endast är antydning- och förberedelsevis behandlad i den kungl. propositionen, och det ju blir tillfälle att längre fram, när den särskilda framställningen kommer, därom göra vidare uttalanden. Men då frågan redan har blifvit berörd af talaren på Göteborgsbänken, kan jag icke underlåta att därtill lägga några reflexioner och — skulle jag vilja tillägga — några varningar.

Bland de skatteköllor, som blifvit uppsökta — och det med full rätt, emedan ökade utgifter, äfven om de skulle kunna genom Riksdagens beslut i någon mån inskränkas, alltid fordra ökad beskattning — förekommer den förut delvis tillämpade och många gånger ifråga-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

sätta skatten på affärshandlingar, på växlar af det ena eller andra slaget, liksom på anvisningar. Inrikes växlar blefvo, såsom bekant, beskattade år 1894 hufvudsakligen på grund af det bestämdt framhållna behovet. Detta behof visade sig dock icke större än att år 1898 denna stämpelskatt kunde borttagas, hvaröfver affärsvärlden då glädde sig. Det förutspåddes då — visserligen icke utan profetisk blick — att denna skatt skulle komma igen, när inkomsterna icke på annat sätt blefvo tillfyllestgörande. Ja, det blef verkligen så. Sedan vi på 15 år konsumerat öfver 150 millioner i rundt tal i öfverskott, stå vi nu inför nödvändigheten att höja våra skatter med ett ganska afsevärdt belopp. Men detta belopp är så afsevärdt, att den lilla siffran af 300,000 kronor, som skatten på postremissväxlar och checker skulle inbringa, icke kan spela någon väsentlig roll i denna proposition, annat än under *en* förutsättning, och denna förutsättning är, att vi i det afseendet blott stå vid en början. Så mycket angelägnare är det då att göra sig reda för, om verkligen tidpunkten nu är sådan, att vi skola göra en alltid ödesdiger början.

Jag skall nu icke så mycket yttra mig om de inrikes växlarne. Men den lilla skatten på postremissväxlar och bankanvisningar har särskildt väckt min uppmärksamhet, och jag är nog lycklig att till stöd för hvad jag i denna fråga har att anföra kunna åberopa ett uttalande af ingen mindre auktoritet än den svenska Riksdagen. Jag skall strax komma därmed.

Redan år 1894 talades det om den varsamhet, som var nödvändig vid införandet af nya skatteformer, och man nöjde sig då också med att föreslå en fix stämpelskatt af 10 öre på dessa växlar. Det är sant, att uti det gemensamma uttalande, som år 1893 afgafs af ämbetsverken, statskontoret och kammarrätten, om den föreslagna stämpelskatten på postremissväxlar, antyddes, att denna skatt kunde med skäl sättas högre än 10 öre. Ämbetsverken säga härom, att för postremissväxlar motsvarar en afgift af 10 öre knappast den afgift postverket uppbär för beloppets remitterande medelst postremissväxel, och detta gaf ämbetsverken anledning att förorda någon höjning utan att dock, såvidt jag minnes, angifva beloppet. Denna anvisning följdes emellertid icke af regeringen, hvilken tydligen ville gå varsamt till väga. Om jag jämför den då föreslagna resultat-siffran, 210,000 kronor, och den nu föreliggande, 300,000 kronor, så kommer jag med lätthet till den slutsats, att 10 öre för en postremissväxel icke nu skulle komma att föreslås, utan att skatten skulle blifva högre, möjligtvis 20 öre. Därom få vi visshet, när propositionen kommer; och för denna beräkning fordras vissa kalkyler, som nog finnas i propositionen.

Nu är förhållandet det, att affärslifvet hos oss, liksom på andra ställen, är mera i tillbakagång än i framåtskridande. Detta beror på samverkande omständigheter inom hela världen. Särskildt hos oss äro utsikterna för nästa års skörd åtminstone icke så lysande, att de lofva några synnerligen goda intäkter på det hållet — jag yttrar mig med varsamhet. Härtill kommer, hvad checker beträffar, att vi nyligen antagit en lag om checker, en lag, som dock ännu

icke så trängt in i det allmänna medvetandet, att checksystemet i någon större utsträckning kommit till tillämpning och användning hos oss. Hvad åter postremissväxlar angår, torde det icke vara alldeles okänt, åtminstone för en del af kammarens ledamöter, att det finnes vissa faror, som hota användandet af sådana i vidsträcktare skala för närvarande och att således den nuvarande tidpunkten icke är synnerligen lämplig för att man skulle på något sätt bidraga till inskränkningen af denna af talaren på Göteborgsbanken med skäl så lofprisade institution i Sverige.

Jag sade nyss, att jag skulle kunna anföra ett uttalande i frågan af Riksdagen. Det är, som bekant, två gånger, som vi hafva gjort ganska allvarliga försök — och detta med full rätt — att stärka våra försvarsförhållanden. Dessa försök gjordes år 1892 och år 1901. Vid båda tillfällena aflät Riksdagen skrivelser. Skrifvelsen 1901 föranledde, bland annat och framför allt, inkomstskattens införande, och vi erinra oss nog alla de ordalag, som vi förra riksdagen så mycket diskuterade. Men däremot är det icke så säkert, att vi alla erinra oss de ordalag, som förekommo i 1892 års skrifvelse af den 27 november. Det kunde därför måhända vara skäl att något uppfriska minnet. Det talades redan då om nödvändigheten att komma åt de stora inkomstbeloppen och att förändra bevillningsförordningen i det syftet, att bevillningen skulle komma att inbringa mera. Men af flera skäl framlades dock icke något så genomgripande förslag som det, som nu har blifvit antaget, och hvilket utan tvifvel bör resultera i en betydligt större inkomst af bevillningen, utan sedan Riksdagen berört denna fråga, kommer den till stämpelskatten, i hvilket afseende då främst arfsskatten framhölls. Riksdagen fortsätter sedan på följande sätt: »Vid anlitaandet af ifrågavarande skatter anser Riksdagen också hänsyn böra tagas därtill, att de så anordnas, att de företrädesvis träffa sådana affärstransaktioner, som i allmänhet förekomma bland de förmögna, i hvilket fall de ock, såsom förut antydts» — det syftar på hvad jag nyss nämnde om inkomstskatten — »skulle kunna resultera i samma riktning som en progressiv inkomstskatt». Alltså, år 1892 talade Riksdagen på det sättet och uttalade den öfvertygelsen, att man tills vidare såsom ett slags surrogat — om också icke så starkt — för den progressiva inkomstskatten skulle kunna använda stämpelskatt i högre skala.

Hurudant är förhållandet nu? Jo, stämpelskattens ökning föreslås i samma ögonblick, som man beslutat sig för den progressiva inkomstskatten och innan man ännu känner, huru den kommer att verka eller hvilka belopp den kommer att gifva. Jag kan icke påstå, att detta förslag står i öfverensstämmelse med hvad flera gånger inom Riksdagen och — såsom jag nyss nämnde — äfven af Riksdagen och af regeringen framhållits om nödvändigheten af varsamhet på den väg, som är ifråga, och detta allra minst i nuvarande tidpunkt, då affärlifvet, som dock skall gifva oss våra förnämsta skattekällor, är i större betryck än det varit på många år.

Jag har intet vidare att andraga.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Grefve Hamilton: Under den debatt, som föregick antagandet af inkomstskatteförordningen förlidet år, framhölls med skärpa äfven af dess varmaste anhängare, att denna förordning var behäftad med flera brister, och uttalades den förhoppning, att dessa brister framdeles skulle blifva afhjälpta. Man har naturligtvis icke haft rätt att vänta af regeringen, att den skulle komma fram med ett förslag härutinnan redan vid denna riksdag. Först måste man väl se, huru lagen verkar. Men detta oaktadt förespar nu chefen för finansdepartementet en förändring, nämligen den att jordbruksfastighet icke vidare skulle få åtnjuta någon lindring i fråga om inkomstskatt och att skattefrihet skulle få inträda först vid en inkomst understigande 300 kronor. Det måste naturligtvis kännas hårdt för innehafvaren af en så liten förmögenhet som 5,000 kronor att nödgas för densamma betala inkomstskatt, och ännu svårare måste det väl kännas, när förespårda förändringen synes blifva ensidig. Det må vara berättigadt, att de, som blott hafva inkomst af arbete, få intaga en undantagsställning, ty deras inkomst är beroende på personliga krafter, hälsa m. m. Men däremot är det fullkomligt oberättigadt, att icke de, som hafva inkomst af kapital, skola vara likställda med fastighetsägare. I våra dagar talas så vackert om, huru lämpligt det vore, att vår arbetarebefolkning blefve bofast. Då höra vi väl icke genom en skatt försvara genomförandet af denna vackra tanke, som kallas »egna hem». Vi tro, att om den svenske arbetaren blefve bofast, skulle han få större kärlek till fosterjorden och mindre utsättas för att falla för samhällsomstörtande tendenser. Om en arbetare lyckats samla en förmögenhet på 20,000 kronor och insätter dessa i en sparbank, så får han åtnjuta inkomsten däraf utan att skatta för densamma. Men om en annan, som har en förmögenhet på endast 5,000 kronor, nedlägger denna i en fastighet, så drabbas han enligt förslaget af inkomstskatt. Jag föreställer mig, att, om någon förändring måste ske för att få statsregleringen att gå ihop, likställighet mellan kapital och fastighet bör genomföras, och jag vågar uttala den förhoppning, att i det förslag, som kommer från utskottet, kapital och fastighet skola vara likställda.

Här har äfven berörts en annan fråga, nämligen den om majs-tullen, en mycket ömtålig fråga, och jag skulle för min del icke vilja yttra mig i densamma, innan jag sett den kungl. propositionen. Såvidt man får fästa sig vid finansministerns reservation vid bevillningsutskottets betänkande förra året och hvad som står i statsverkspropositionen, torde man dock få hoppas, att detta förslag om majs-tullens upphäfvande blir omgärdadt med sådana bestämmelser, att majsen icke kan användas till producerande af brännvin eller öl; och kunna dylika bestämmelser åstadkommas, så böra icke några invändningar kunna göras mot jordbrukarens önskan att i majsen erhålla ett billigt foderämne.

Herr af Burén: Vårt lands produktion har i kampen för sin tillvaro att kämpa mot stora skatter, höga räntor och mycket höga

arbetskostnader. Härtill kommer nu en ny inkomstskatt, som hotar att tillintetgöra den lilla förtjänst, som hvar och en har rätt att fordra af sitt arbete. Det är dock produktionen, det produktiva arbetet, som utgör villkoret för ett lands välfärd. Produktivt arbete omfattar all affärsrörelse i alla näringar och näringsmöjligheter, således icke blott jordbruket och dess binäringar, skogsbruk och bergsbruk, utan äfven all industri, handverk, handel och sjöfart. Produktionsarbetet lämnar förtjänsterna för alla, emedan alla arbeta i och ha bestyr med produktionen. En stor produktion framkallar export och skaffar oss på samma gång en gynnsammare handelsbalans, hvaraf i synnerhet vårt land är i stort behof. Den ökar våra små kapitaltillgångar, och utan dessa kapitaltillgångar kunna vi icke bedrifva ett framgångsrikt arbete. Förstör man det produktiva arbetet, så tilltapper man källorna till landets välmåga och afstänger den enda utväg, som finnes, hvarigenom vår ekonomiska hushållning kan komma till afsevärd och varaktig nytta för vårt land. Man bör sålunda fara varliga fram med beskattning af produktionen och det produktiva arbetet.

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Hvad som nu frammanat dessa mina ord är en passus i den föreliggande statsverkspropositionen, som lyder så: »Det bidrag till fyllande af statens behof, som redan nu bör uttagas genom ökad stämpelskatt, synes lämpligen kunna vinnas genom införande af stämpelavgift för inrikes växlar, bankanvisningar och postremissväxlar.» Detta kommer att drabba all rörelse i vårt land, som redan förut, såsom nämndt, är mer än tillräckligt högt betungad och beskattad och tål ej mera, om den eljest skall kunna trifvas och vinna någon utveckling. Om det nu för fyllande af statsverkets behof är nödvändigt att uttaga ökad stämpelskatt, så kan man ju lägga denna skatt på cigarrer eller någon annan konsumtionsartikel, som träffar njutningsbegäret och njutningslystnaden; men låt för all del produktionen vara i fred.

Det är denna anmärkning jag velat göra vid denna remiss, på samma gång som jag instämmer med de öfriga talare, som yttrat sig mot införandet af denna stämpelskatt.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen jämte de i anledning af densamma nu afgifna yttrandena till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den af friherre *von Schwerin* den 22 i denna månad väckta och då bordlagda motionen, n:o 5, med förslag till ändrade bestämmelser om inkomstskatt.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslideputerades den 22 innevarande januari bordlagda memorial n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nedan-nämnda, denna dag aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension åt afidne stationskarlen Anders Nilssons änka och barn:

2:o) angående upplåtelse till Umeå stad af en del utaf den statens järnvägar tillhöriga mark vid Umeå järnvägsstation; samt

3:o) angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nedan-nämnda, under sammanträdet aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

2:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 11, 23 och 50 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet;

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af § 6 i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894; samt

4:o) med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen.

Afgåfvos och bordlades följande motioner:

n:o 6, af herr *Kennedy*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om ändrade bestämmelser om deltagande i vattenafledningsföretag för boställen och annan staten tillhörig jord;

n:o 7, af *densamme*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om nedsättning i räntan för vissa lån från odlingslånefonden;

n:o 8, af *densamme*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder mot indragning af smärre lägenheter å kronoegendomar;

n:o 9, af herr *Bildt*, angående skrifvelse till Konungen i syfte, att medgifvande ej må lämnas att å staten tillhörig mark utskänka brända eller destillerade spirituösa drycker;

n:o 10, af herr *Petri*, angående förhöjning af tullen å förhydning-, press- och takpapp;

n:o 11, af herr *Lundberg*, angående ändring i gällande bestämmelser om tull å koppar;

n:o 12, af friherre *Beck-Friis*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om förenkling i sättet för markegångsprisens bestämmande;

n:o 13, af herr *Andersson*, *Axel Gustaf*, angående ändring af 15 § konkurslagen;

n:o 14, af *densamme*, om ändring af 38 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom den 16 juni 1875; och

n:o 15, af *densamme*, angående ändring af 29 § i lagen om in-teckning i fartyg den 10 maj 1901.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

grefve <i>Lewenhaupt</i>	under 14 dagar från innevarande dag,
herr <i>Amilon</i>	» 3 veckor » » »
» <i>Wester</i>	» 9 dagar » den 26 innev. jan.
» <i>Petri</i>	» 14 » » » » »
» <i>von Mentzer</i>	» 14 » » » 28 » »
» <i>Tham, Sebastian,</i>	» 3 veckor » » » » »
» <i>Jeppsson</i>	» 4 » » » 29 » » .

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,04 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.